

Möte med Grundvattenrådet för Kristianstadsslätten

9/6 2009

Kommunstyrelsesalen, Rådhuset, Kristianstad

Mötesprotokoll

1. Mötet öppnades av Johanna Larsson.
2. Dagordningen godkändes.
3. Till mötesordförande valdes Christer Neideman. (Sekreterare var Johanna Larsson). En kort presentation av deltagarna samt genomgång av närvarolista.
4. Christer Neideman presenterade upplägget med gruppdiskussioner och hålltider. För att ha möjlighet att täcka upp alla diskussionsfrågorna, delades deltagarna in i två grupper. Grupp 1 ansvarade för fråga 1-17 och Grupp 2 för fråga 18-31. Grupperna påbörjade diskussionerna på var sitt håll.
5. Från grupp 1 presenterade Johanna Larsson, gruppens synpunkter och diskussioner. Christer Neideman presenterade synpunkter och diskussioner från grupp 2. I slutet uppstod en kort diskussion om fördelar och nackdelar med att Sverige i vattenförvaltningsarbetet använder miljökvalitetsnormer (lagstiftning) jämfört med att ha miljömål. För anteckningar från gruppdiskussionerna, se **bilaga 1**.

Sammanfattningsvis framfördes från båda grupperna att underlaget för bedömningarna är bristfälliga och att vi behöver **mer underlag och mer kunskap** om grundvattnet på Kristianstadsslätten. Båda grupperna kom även fram till att vi behöver **ytterligare ett verktyg för att kunna skydda grundvatten**. Detta verktyg är inte vattenskyddsområde eller översiktsplan men som alternativ nämndes **riksintresse** eller en form av **”Uppmärksamhetsområde”**. Vidare bör just grundvattenfrågor ägnas **mer uppmärksamhet** i alla plan, både i MKB:er, tillståndsansökningar och i samhällsplaneringen. Man efterlyser även en rejäl **samordning av grundvattenuttagen**.

6. Några korta kommentarer om och tillägg till förslaget till yttrande framfördes. Deltagarna enades om att Johanna Larsson kompletterar förslaget till yttrande utifrån gruppernas diskussioner och skickar på remiss till deltagarna i mitten av juli. Yttrandet skickas in till Vattenmyndigheten v 34.
7. Nästa möte föreslås bli någon gång i november
8. Christer Nedideman förklarar mötet avslutat.

Bilaga 1

Anteckningar från gruppdiskussionerna vid möte 9 juni 2009.

Utgångsmaterial var de frågor som tidigare skickats ut i samband med inbjudan till mötet. Grupp 1, bestående av representanter från C4 Teknik, Nordkalk AB, LRF, miljökontoret Bromölla och Hässleholms Vatten AB, redogjorde för fråga 1-17. Grupp 2, med representanter från miljökontoret Kristianstad, LRF, Absolut V&S, Naturskyddsföreningen, Scan AB, redogjorde för fråga 18-31.

Bedömningen av Kristianstadsslätten?

1. Kristianstadsslätten har bedömts ha god kemisk och kvantitativ status men ligger i riskzon för att inte uppnå god status år 2015. Förorening av bekämpningsmedel anges vara ett utbrett problem i området, även om halten sällan överstiger gränsvärdet för enskild substans (0,1 µg/l). Kristianstadsslätten avviker även påtagligt från jämförvärdet avseende nitrathalten med ett medelvärde på 5 mg/l baserat på 16 provpunkter. Detta anses vara högt enligt SGUs bedömningsgrunder, om än vanlig i jordbruksbygd. Endast en provpunkt har kloridhalt över 50 mg/l (Önnestad). Samma brunn hade även förhöjd halt av sulfat, medan övriga provtagningpunkter inte överskred några gränsvärden för sulfat. Både ammonium och arsenik har detekterats i ett antal punkter, dock i låga halter. Utförda undersökningar tyder på att vi har problem med bekämpningsmedel och nitrat, hur hanterar vi detta? Är det en bedömning som grundvattenrådet delar och vad kan vi i så fall göra för att bryta mönstret?

Svar: Otillräckligt beslutsunderlag generellt sett. Det behövs mycket mer underlag för att göra en korrektbedömning. Vi har även större problem med nitrat och bekämpningsmedel i vissa områden än vad bedömningen visar på men även mycket mindre i andra. Nitratproblemen är reella i vissa områden och det framgår inte i bedömningen.

2. Kristianstadsslätten är som vi alla vet en stor grundvattentillgång. Vi har mer problem med vattenkvaliteten i ex inströmningsområdena och det finns områden där uttagen av grundvatten är större än i andra. Vattenförvaltningen hanterar Kristianstadsslätten idag som en förekomst, med både fördelar och nackdelar. Finns det skäl att dela in Kristianstadsslätten i mindre delar för att bättre hantera statusbedömningen och bättre kunna prioritera åtgärder till rätt områden där de gör nytta? Är det möjligt och vad kan vi tjäna på det?

Svar: Vi måste dela in Kristianstadsslätten i mindre delar för att kunna hantera alla problemen. Nitratproblemen i det djupa grundvattnet finns framför allt i inströmningsområdena, även om kvävebelastningen finns överallt. Åtgärderna måste vidtas där problemen finns att betrakta Kristianstadsslätten som en enda gör åtgärderna verkningslösa. Åtminstone in- och utströmningsområden bör vara två separata delar.

Övergödning?

3. De flesta och största åtgärderna (mest pengar?) riktas till ytvatten. För kväveläckaget till grundvatten föreslås till exempel ingen egentlig åtgärd. Som exempel anser Vattenmyndigheten det inte vara motiverat att kräva att samtliga reningsverk ska ha hög reningsgrad (pga för hög kostnad). Men man föreslår att Naturvårdsverket ändrar föreskrifterna om rening av avloppsvatten så att krav fastställs i de områden där ytvattenförekomster inte uppnår/riskerar att ej uppnå god ekologisk status pga övergödning. T ex för Helgeå- området bedöms ca 1/3 av sjöarna och 2/3 av vattendragen inte uppnå god status, denna åtgärd blir definitiv och omfattande i området. Denna stora kostnad läggs på anslutna abonnenter men åtgärden kommer inte att ge någon större effekt på grundvattnets status. Bör det inte finnas med åtgärder som kommer grundvattnet till godo mer direkt? Varför föreslår Vattenmyndigheten inte åtgärder som avses förbättra grundvatten, det var ju nu helhetsgreppet skulle tas?

Svar: För nitratproblemen krävs mer yttäckande åtgärder i områden där marken läcker kväve. Dessa åtgärder kan vara vintergrön mark, vad man gödslar man, hur man gödslar och hur man bevattnar (åtgärder som det finns rådgivning inom). För nitratproblemen i grundvatten funkar det inte med punktinsatser som gränzoner osv utan de måste vara yttäckande.

Det behövs mer fokus på grundvatten i alla typer av tillstånd enligt miljöbalken, PBL osv. Idag kan miljötillstånd ges utan att verksamhetsutövaren behöver belysa risker med grundvatten särskilt mycket. Aspekten hänsyn till grundvatten har liten betydelse i tillståndsgivning och det måste ändras.

4. Enskilda avlopp står för knappa 1 % av kväveutsläppen inom avrinningsområdena och runt 10-12 % av fosforbelastningen. Det anges för alla områden vara den mest kostnadseffektiva åtgärden mot övergödning att åtgärda enskilda avlopp. Detta trots att det i tabell 6 i till exempel ”förslag till åtgärdsprogram för Helgeåns avrinningsområde” endast finns ytterligare en åtgärd (trädbevuxna skyddszoner) kvantifierad. Är åtgärden generellt sett verkligen effektiv för grundvatten? Är åtgärden lika kostnadseffektiv överallt, det är ju inte den största källan till fosfor- och kväveläckage i området? Finns det tillräckligt med underlag för att göra bedömningen om kostnadseffektivaste åtgärden?

Svar: Enskilda avlopp har begränsad betydelse för grundvatten, om de inte är många och samlade i ett litet område, då påverkan kan bli större på grundvatten. Nitratbelastningen från enskilda avlopp till grundvatten är liten.

5. Med den bedömning som görs av framför allt ytvatten och övergödningens problematiken kan det draget till sin spets innebära att inga nya utsläpp får belasta ytvatten. Ett något skruvat exempel kan vara att ett reningsverk inte får öka sina utsläpp, vilket kan innebära att enbart enskilda avlopp med infiltration får anläggas. Kan de höga kraven på ytvatten innebära ökad belastning på grundvatten? Var och hur ser vi isåfall att det kan hända?

Svar: En teoretisk fråga, men kan det bli så att avloppsvatten pumpas från ett vattendrag till ett annat eller att man föredrar att släppa ut till grundvatten istället om normen ger utrymme för mer påverkan i dessa vattenförekomster? Man bör göra en miljöbedömning innan åtgärder vidtas för att inte flytta belastningen till andra

Miljögifter?

6. I exempelvis Helgeåns avrinningsområde bedöms samtliga ytvattenförekomster inte klara god kemisk status till år 2015 och endast 8 grundvattenförekomster (ca 14 %) har fått samma bedömning. Är det rimliga proportioner för den bedömningen vad avser yt- och grundvattenförekomster? Är grundvatten då en ganska så skyddad naturresurs enligt Vattenmyndigheten?

Svar: Skevheten i statistik beror troligen på bristande underlag.

7. Där man har hittat miljögifter eller där risk finns att inte uppnå god kemisk status 2015 föreslås att vattenskyddsområdesbestämmelser utformas så att ”risken neutraliseras”. Menar Vattenmyndigheten att hela Kristianstadsslätten ska utgöra ett vattenskyddsområde? Eller hur hade Vattenmyndigheten tänkt sig åtgärda de miljögifter som hittats i området om ingen annan åtgärd föreslås

Svar: Förmodligen menar man inte detta. Vad vi behöver är ett nytt verktyg för att skydda grundvattenförekomster. Verktiget betyder inte vattenskyddsområde, det är inte översiktsplanen och det ska inte användas på för stora områden. Vattenskyddsområden används i närheten av vattentäkter, här har vi inströmningsområden flera mil från en vattentäkt. Verktiget ska kunna användas till att skydda framtida dricksvattenreserver som idag kan vara svåra att skydda.

Riksintresse är ett viktigt verktyg! Det borde finnas för våra dricksvattentäkter. Dock ska inte hela Kristianstadsslätten bli detta, det riskerar att utarma betydelsen av utnämningen.

Staten måste hjälpa till att skydda industri- och samfälliga vattentäkter. För att skydda dessa vattentäkter krävs stimulans och stöd från staten.

8. Vilka åtgärder anser grundvattenrådet vara nödvändiga för att grundvattnet på Kristianstadsslätten ska uppnå god status till år 2015?

Svar: Vi behöver ett nytt verktyg för att skydda vårt grundvatten.

Vi behöver bättre underlag.

Vi behöver yttäckande åtgärder mot nitratläckaget i inströmningsområden.

Vi behöver punktinsatser mot deponier, förorenad mark osv.

Vi behöver lyfta grundvattenfrågan på alla nivåer, den behöver belysas bättre i alla sammanhang som t ex i MKB:er och tillståndsprövning.

Ev kan vi behöva en slags fond där enskilda objekt kan söka pengar för att genomföra åtgärder, liknande SPIMFAB-principen. Aktiva deponier kan behöva betala in en sådan avgift som kan användas till alla deponier, även de som är nedlagda idag. En sådan fond kan också användas till att åtgärda gamla bekämpningsmedels- anläggningar.

9. Kan kartläggning av föroreningskällor vara en åtgärd att föreslå till Vattenmyndigheten? Hur kan en sådan kartläggning på bästa sätt genomföras så man får in all kunskap?

Svar: Kartläggning ska göras utifrån problemställning om var vi har problem och vilka problem har vi för att sedan identifiera föroreningskällan. För grundvatten så har man exempelvis inte gjort någon inventering av de gamla total-utrotningsmedlen som man ofta hittar spår av idag. Frågor som bör ställas är var exakt använde man detta, hur har det använts, finns det lager kvar osv, för att identifiera områden som kan saneras och ev då förhindra förorening av grundvatten i framtiden.

10. Kan kartläggning av spridningsvägar för föroreningar vara en åtgärd att föreslå till Vattenmyndigheten?

Svar: Ja det är viktigt. Men även gamla borrar kan utgöra en sådan spridningsväg. Vi kräver en total inventering av alla borrar som finns samt en anmälningsplikt på nya och gamla borrar. Ev behöver vi också en fond till detta för att kunna täta gamla borrar. Med en anmälningsplikt skulle vi tvinga fram kunskap om var en brunn bör placeras, hur den ska utformas, hur djup den behöver vara osv.

11. Är den föreslagna åtgärden om mer miljöövervakning den bästa åtgärden i dagsläget? Finns det risk för större problem i framtiden om man inte sätter in verkliga åtgärder redan nu eller är kunskap just det vi behöver i dagsläget?

Svar: Det behövs mer kunskaps uppbyggnad så det är en bra åtgärd. Men det är dock inte den enda!

12. Är dagens tillståndsprovning hos kommuner och länsstyrelser tillräcklig för att minska spridning av miljögifter? Tas grundvatten verkligen upp i dessa miljöprovningar som en faktor att ta hänsyn till?

Svar: Nej, det krävs mer hänsyn till grundvatten i alla tillstånd. Man tar idag inte tillräcklig hänsyn till grundvattenaspekten.

13. Ska insatser från myndigheter vad gäller tillsyn eller miljöövervakning riktas till särskilda områden, ex inströmningsområden? Vilka områden i så fall?

Svar: Ja det måste man göra. Bättre kunskap är en förutsättning. SGU har identifierat nationellt betydande grundvattenförekomster som är en bra utgångspunkt. Det krävs olika åtgärder för yt- och grundvatten.

14. Kan man utöka bidragen för ekologisk odling?

Svar: Bidrag är inte en helt bra lösning, men bidrag kan ju fördelas åt detta håll.

15. Kan ökad information och attitydförändring samt mer aktiv rådgivning om ekologisk odling till alla lantbrukare inom för grundvatten känsliga områden vara till hjälp för att klara god status 2015?

Svar: Stimulans och omställningshjälp krävs inom vattenskyddsområden. Om

16. Det bör fortfarande finnas analysresultat som inte värderats i statusbedömningen, hur kan vi öka kunskapen om vattenkvaliteten?

Svar: Det bör gå att sammanställa det som finns. Det bör finnas en standard för hur labben rapporterar. Vi inom grundvattenrådet kan visa att det finns och utgöra kontakt.

17. Ska grundvattenrådet sammanställa eller utgöra kontakt med länsstyrelsen för att samla ihop analysresultat?

Svar: Vi kan visa att det finns

Vattentäkter?

18. Innebär ett vattenskyddsområde att "risken neutraliseras" vad avser miljögifter som Vattenmyndigheten skriver?

Svar: Ordet neutraliseras är fel ord och det är inte så enkelt. Vattenskyddsområde (VSO) skyddar inte helt men bör utformas så effektivt som möjligt. Både riskanalys och riskbedömning bör göras.

19. Ett vattenskyddsområde antas av Vattenmyndigheten vara en självklarhet och en bra åtgärd för att "neutralisera" problem med miljögifter. Är det verkligen så och kommer alla som har egen vattentäkt att fastställa/revidera ett skyddsområde?

Svar: Nej, det är inte möjligt bland annat eftersom grundvattenbildningen kan ske mycket långt från borrhorna. VSO kan inte skydda hela området, det är inte möjligt att lägga dessa flera mil bort.

20. Får vattentäkten med ett skyddsområde automatiskt den status den behöver?

Svar: Nej, hjälper ej enbart.

21. Hur kan vi annars skydda vattentäkter? Finns det fler verktyg för att uppnå samma mål?

Svar: Borde finnas fler verktyg, som kan kallas något i stil med "Uppmärksamhetsområde". I dessa områden kan det vara lägre krav än i VSO men fokus ligger på grundvatten vad gäller föroreningar, samhällsplanering och vid tillståndsgivning. Det är mycket viktigt att skilja på in- och utströmningsområden.

22. Vem ska ta ansvar för och hur ska man skydda samfälligheter/vattenföreningar?

Svar: Initiativ måste komma från samhället men kommun och lst bör hjälpa till. Ekonomiskt orimligt att dessa föreningar också ska ha VSO.

Vattenuttag?

23. Hur kan vi öka kunskapen om vattenuttag på Kristianstadsslätten?

Svar: Vi behöver systematisk insamling av uttagsdata och utvärdering av dessa för att komma fram till slutsatser. Vi efterlyser en rejäl samordning! För de med vattendom bör de uttagna mängderna skickas in, i lätt tillgänglig form till tillsynsmyndighet och inte fortsätta att skrivas upp i bok i väntan på att någon efterlyser dem.

24. Är tillståndsgivna uttag den korrekta vägen för att få ett helhetsgrepp?

Svar: Det är orealistiskt att alla ska ha tillstånd till vattenverksamhet. Det kostar för mycket pengar och kan för den enskilda vara orimligt. Däremot bör alla uttag rapporteras, i en form av informationsplikt.

25. Är anläggande av bevattningsdammar en möjlig åtgärd på Kristianstadsslätten? Är det en efterfrågad åtgärd?

Svar: Fungerar dåligt på genomsläppliga jordar. Ej så viktigt just här.

26. Vem tar helhetsansvaret för ett område där konkurrens råder och tar hänsyn till inte enbart påverkan på grannarnas brunnar utan hela naturresursen i sig?

Kommunen och länsstyrelsen måste ta ett ansvar. Vattenmyndigheten borde ha ett övergripande ansvar för ett helhetsansvar.

27. Sjunkande vattennivåer pga stora uttag kan öka risken för infiltration av föroreningar, vilket är negativt för dricksvattenförsörjning, djurhållare och grönsaksodlare med höga krav på vattenkvaliteten. Är det en negativ konsekvens av uttag som vattennyttjare idag generellt sett har kännedom om? Hur tar man/vi hänsyn till sådana konsekvenser idag eller hur ska vi göra framöver? Vem tar hänsyn/ser till att hänsyn tas idag/bör göra det framöver?

Svar: Bättre underlag för att fastställa när ett uttag blir för stort. Det finns en konflikt mellan lantbrukare och länsstyrelsen. Det tas för lite hänsyn till risker för infiltration vid stora uttag. Problemet tas inte upp i vattendomar, där vattenkvaliteten inte belyses alls.

28. Ska tillsynen från länsstyrelsen utökas? I så fall på vem, de med tillstånd eller de utan tillstånd till vattenuttag? Ska tillsynen hellre koncentreras till vissa områden med särskild stor konkurrens eller negativa konsekvenser?

Svar: Länsstyrelsen behöver ha tillsyn på både dem som har tillstånd och dem som inte har tillstånd till uttag. Tillsyn ska koncentreras där risk för problem är störst, ex där det råder stor konkurrens eller risk för negativa konsekvenser är uppenbara.

29. Ska befintliga tillstånd till vattenuttag omprövas/vara möjliga att ompröva? Vem ska driva en sådan process? Kan det bli aktuellt i framtiden att givna tillstånd ändå fördelas mellan aktörer?

Svar: Gamla vattendomar ett problem, det är orimligt att de ska gälla för alltid. De måste kunna omprövas, i likhet med miljötillstånd. Omprövningsmöjlighet är

rimligt.

Åtgärdsanalys?

30. Ska vattenråden genomföra åtgärdsanalyserna och vem ska i så fall betala för en sådan analys?

Svar: Nej, det ska vattenråden inte göra. Vattenråden är rådgivande.

31. Hur kan det/kan det inte genomföras? Vem har kompetensen för att göra det?

Svar: Staten eller kommunen har den kompetensen.

I slutet uppstod en diskussion om vi bör ha miljö kvalitetsnormer (lagstiftning) eller miljömål. Inom EU har länderna tolkat detta olika, Danmark och Storbritannien har mål och Sverige har då miljö kvalitetsnormer. En del av vad som framfördes i frågan redovisas nedan:

En norm kan vara ett tydligare begrepp än mål. Men vad blir det för konsekvenser? Frågan är hur normen ska användas, är det ett verktyg för planering i framtiden? Vi kan ju knappast åtgärda problem med bekämpningsmedel fram till 2015.

Vem ska genomföra åtgärderna? Kan exempelvis kommunens reningsverk behöva uppfylla hela normen vad gäller övergödning, dvs ta ansvar för alla som påverkar? Blir det så att inget jordbruk som läcker näringsämnen får bedrivas överhuvudtaget för att inte riskera normen? Normen kan få konstiga konsekvenser, det är oklart hur de kommer att användas.

Det finns en viss oro för hur rättssäkert införandet av normer blir då den riskerar att strida mot övrig lagstiftning. Som exempel beskrevs när man ska pröva en åtgärd mot ett enskilt avlopp, så kan åtgärdsprogrammet falla mot den avvägning om ekonomiskt rimlighet som krävs enligt miljöbalken. Miljöbalken kan alltså säga att det är oskäligt rent ekonomiskt att kräva högsta skyddsnivån på avloppet medan åtgärdsprogrammet kräver det för att uppfylla normen.

Det framfördes olika åsikter i frågan men vi kunde komma överens om att det finns en osäkerhet om vad konsekvenserna blir vad gäller normer.